

MANGOESTEN EN MOLLUSKEN

door

A.C. van Bruggen

Het artikelletje van Mienis (1988) in het Correspondentieblad over ichneumons die slakken eten, deed mij in de literatuur en mijn eigen aantekeningen duiken. De ichneumon van Mienis behoort tot de soortenrijke familie Viverridae (civetkatten, sluipkatten of mangoesten, Eng.: mongooses; tegenwoordig soms zelfs opgedeeld in meer dan één familie), die verspreid is over de tropen en subtropen van de Oude Wereld (Afrika en Azië). Deze meest kleine dieren behoren tot de primitiefst bekende vormen onder de landroofdieren en vertonen in de meeste gevallen geen voedselspecialisaties. Bij een aantal soorten wordt regelmatig opgegeven, dat slakken in hun dieet voorkomen. Deze blijken echter toch bij nader inzien een geringe rol als voedsel te spelen. Dit wordt geïllustreerd door een tamelijk willkeurige greep in de boekenkast.

Popock (1939) beschrijft 14 soorten van het vroegere Brits-Indië, zonder eenmaal slakken als voedsel op te geven! Het grote standaardwerk van Smithers (1983) besteedt veel aandacht aan het voedsel; dit behandelt zelfs 16 soorten, waarbij slechts drie iets over slakken in het dieet geschreven wordt.

Bij de dwergmangoeste (Helogale parvula) en de zebramangoeste (Mungos mungo) wordt alleen maar van "snails" gesproken; bij de slanke mangoeste (Galerella sanguinea) worden "2 slugs" (naaktslakken) vermeld en bij de dikstaartmangoeste (Bdeogale crassicauda) wordt een naaktslak van de familie Veronicellidae, Laevicaulis natalensis, met name genoemd. Twee specialistische werken, die dus de mangoesten in detail behandelen, bevatten geen of nauwelijks gegevens over slakken als prooi (Hinton & Dunn, 1967; Rasa, 1984). Dat is dus, althans in enige standaardwerken van de zoogdierliteratuur, een magere oogst.

Men kan een probleem betreffende meer dan één diergroep ook van de andere kant benaderen, d.w.z. in ons geval zou de molluskenliteratuur een ander antwoord kunnen geven. Over vijanden van landslakken bestaat zeer weinig literatuur (behalve in specifieke gevallen als lijsterachtigen en gebandeerde slakken als Cepaea), die bovendien moeilijk te traceren is.

Voor Afrika is het klassieke werk van Pilbry & Bequaert (1927, pp. 469-479) nog steeds niet achterhaald (zie ook Van Bruggen, 1978). Helaas staat hier, althans wat betreft de civetkattachtigen, slechts één vermelding in, nl. van de zebramangoeste.

Voor zuidelijk Afrika heb ik zelf driemaal voor een vermelding gezorgd, nl. Dixon (1964), Van Bruggen (1966) en Forcart (1967). Voor Dixon herkende ik zeven naaktslakken, verkauwd tot op macaroni gelijkende stukken, in de maag van een witstaartmangoeste (Ichneumia albicauda), als Laevicaulis; deze werden later gede-terminéerd door Forcart (1967, p. 513) als L. n. natalensis (ook dus weer Veronicellidae). In mijn studie van de landmollusken van het Kruger Nationaal Park (1966, p. 395) wijdde ik een

paragraaf aan de predatoren van de slakken. Daar kon ik alleen maar herhalen, wat Dixon eerder schreef over de witstaartmangoeste, plus dat civetkatten (*Viverra civetta*) zich weleens bezondigen aan *Achatina immaculata* (Achatinidae, een van de reuzenslakken of agaatslakken, de grootste slak in het Kruger Nationaal Park en in zuidelijk Afrika). Bij de dwergmangoeste kon ik slechts het sterke vermoeden koesteren, dat zij *Trochonanina mozambicensis* (een middelgrote slak van de familie Urocyclidae) eten; rond hun kolonies tussen de rotsblokken vond ik steeds weer aantallen gebroken schelpen onder omstandigheden, die in de richting van dit roofdiertje wezen.

Mangoesten vertonen een eigenaardig gedrag om eieren te openen; deze worden met de voorpoten opgetild en tussen de achterpoten met kracht weggeslingerd tegen een rots of boom, zodat de eieren breken. Dit type van gedrag is ook in gebruik bij bijvoorbeeld grote kevers (reuzenmestkevers) en zal zeker ook voor grote slakken (agaatslakken) goed van pas komen.

In het dieet van de savannesoorten onder de civetkatten zullen slakken een geringe rol spelen; de meestal droge, open vlakten met verspreid staande bomen (savanne) zijn niet rijk aan slakken - de weinige soorten zijn zelden lokaal algemeen. Enige mangoesten bewonen de bosgordel, die veel rijker aan landslakken is, zowel wat soorten (alle maten!) als individuen betreft. Het dieet van deze soorten, waar overigens maar heel weinig van bekend is, zou wel eens een tamelijk hoog percentage slakken kunnen bevatten. Het is duidelijk, dat maar weinig bekend is van de relatie van civetkatachtigen en landslakken en elke waarneming is dan ook de moeite van het registreren waard.

Literatuur:

- BRUGGEN, A.C. VAN, 1966. The terrestrial Mollusca of the Kruger Park: a contribution to the malacology of the Eastern Transvaal. - Ann. Natal Mus., 18: 315-399.
- DIXON, J.E.W., 1964. Preliminary notes on the mammal fauna of the Mkuzi Game Reserve. - Lammergeyer, 3(1): 40-58.
- FORCART, L., 1967. Studies on the Veronicellidae, Aperidae and Urocyclidae (Mollusca) of Southern Africa. - Ann. Natal Mus., 18: 505-570.
- BRUGGEN, A.C. VAN, 1978. Land molluscs. In: M.J.A. Werger (& A.C. van Bruggen), Biogeography and ecology of Southern Africa, 2: 877-923. Junk, Den Haag.
- HINTON, H.E. & A.M.S. DUNN, 1967. Mongooses, their natural history and behaviour. Oliver & Boyd, Edinburgh & London.
- MIENIS, H.K., 1988. Predatie op landslakken door de ichneumon in Israël. - CB/N.M.V., 241: 413-414.
- PILSBRY, H.A. & J. BEQUAERT, 1927. The aquatic mollusks of the Belgian Congo, with a geographical and ecological account of Congo malacology. - Bull. Am. Mus. Nat. Hist., 53: 69-602.
- POCOCK, R.I., 1939. The fauna of British India including Ceylon and Burma. Mammalia. - Vol. I. Taylor & Francis, London.

RASA, A., 1984. Mongoose watch. A family observed. John Murray, London.

SMITHERS, R.H.N., 1983. The mammals of the Southern African subregion. - University of Pretoria.